

číslo 6 (jún 2009) ročník 4

„Problémom socializmu je, že vám nakoniec dôjdu cudzie peniaze.“

Margaret Thatcher

Obsah

Ako hlboko musíme klesnúť?
str. 1

Porovnanie
str. 2

Výdavky štátu
str. 2

Pomoc naruby
str. 3

Mrhanie stimulmi
str. 3

Čína predbehla USA
str. 4

„Škodlivá“ daňová konkuren-
cia a daňové raje
str. 4

Vývoj daní v EÚ
str. 5

Nezamestnanosť stúpa
str. 6

Cena štátu
str. 7

Liberty Camp 2009
str. 8

Pro/Anti Market
str. 9

www.INESS.sk

Editorial

Richard Ďurana

Štyri mesiace, takýto luxusný interval si v čase krízy nechali na Ministerstve financií na revíziu odhadu ekonomickej výkonnosti Slovenska. Ak vezmeme do úvahy vyhladovanú kasu nielen vlády, ale aj samospráv, neostáva nám nič iné len konštatovať, že pravidlo „krízová situácia si vyžaduje krízové riešenia“ platí zrejme len v súkromnom sektore. V revízii im vyšlo to, čo sa dalo tušiť ešte pred schválením zákona o štátnom rozpočte na tento rok – že sa optimistický scenár z dielne ministerstva nenaplní, a naopak, verejné financie sa dostanú do vážnych problémov. Teda minimálne ak ich meriame v Európe doteraz ako tak dodržiavanými maastrichtskými kritériami. Ani tieto putá už nie sú tým, čím boli ešte pred rokom a už teraz je zjavné, že Európska komisia bude prižmurovať oči. Nič to ale nemení na tom, že vláda mala šetriť kde sa len dá už od začiatku roka. Doteraz však hrá úlohu mŕtveho chrobáka a termín stanovenia podstatných škrtov si minister Počiatek stanovil na september, teda na deviaty mesiac od začiatku krízou podčiarknutého roka. O tom, k čomu všetkému môže takýto prístup viesť, píšeme v článku *Ako hlboko musíme klesnúť?*

V krízou gniavených hospodárstvach neustále počujeme správy o potrebe pomoci či solidarity nielen lokálnym podnikom, ale dokonca internacionálne. O tom, aký efekt má takáto pomoc, keď opraty vezmú do rúk politici, a ako veľmi sa líši od významu týchto slov tak, ako ich poznáme z výchovy od našich rodičov, sa dočítate v článku *Pomoc naruby*.

O investičných stimuloch sme už na stránkach Market **Finesse** toho popisali neúrekom, a predsa sa k nim opäť vraciame. Vláda schválila finančný stimul

súkromnému lyžiarskemu stredisku na Orave a v článku *Mrhanie stimulmi* vysvetľujeme všetky negatíva tohto protikrízového opatrenia.

Aby sme boli spravodliví, treba povedať, že vládne stimuly sa používajú na „naštartovanie“ krízou postihnutých hospodárstiev aj inde vo svete. Výnimkou nie je ani Čína, ktorá sa v súboji s krízou navonok javí ako celkom vytrvalý protivník. Napríklad v počte predaných áut zosadila z trónu dlhé desaťročia kralujúcich Američanov. Avšak ani tento zdanlivý úspech nie je zadarmo a spôsob, akým sa im to podarilo, môže Číňanom v budúcnosti zaviť. Viac sa dočítate v článku *Čína predbehla USA*.

V tomto čísle tiež prinášame preklad článku profesora Pascala Salina, v ktorom apeluje na nevyhnutnosť daňovej konkurencie a píše aj o pozitívnych dopadoch existencie tzv. daňových rajov. Jeho apel je reakciou na postoj OECD, ktorá opakovanne daňovú konkurenciu označila za škodlivú. Čítajte článok *„Škodlivá“ daňová konkurencia a daňové raje*.

INESS zaradil medzi publikácie, ktoré si u nás môžete zakúpiť, knihu od Hansa-Hermanna Hoppeho *Demokracie, anarchie a omyly ekonomie*.

Do pozornosti vám tiež dávam knižnicu INESS, ktorú nájdete na našej internetovej stránke a do ktorej nám pribudlo niekoľko ďalších zaujímavých publikácií.

Prajem vám príjemné čítanie a veľa slnka, vody a oddychového leta.

Richard Ďurana

Ako hlboko musíme klesnúť?

Richard Ďurana

Ministerstvo financií sa napokon pozrelo pravde do očí a zverejnilo revíziu odhadu ekonomickej výkonnosti Slovenska v tomto roku. Jednotku z krízového manažmentu si ale rozhodne nezaslúži.

Potom, ako predpovede poklesu svojich HDP zverejňujú postupne krajiny naprieč celou Európou a aj Medzinárodný menový fond odhadol pád svetového hospodárstva na mínus 1,3 percenta, sa už jednoducho táto hra na pštrosa s hlavou v piesku musela skončiť. Revidovaný odhad na úrovni mínus 6,2 percenta je o 10,8 percentuálnych bodov nižší ako predpovede ministerstva z konca októbra minulého roku, na základe ktorých vláda zostavila štátny rozpočet na tento rok.

Vláda sa v ňom podujala aj napriek vtedy už zreteľným správam o hospodárskom spomalení na celom svete minúť o takmer 12 percent viac než vlni.

Čo znamená 6,2% pokles HDP? Takýto pokles naše hospodárstvo vracia späť do roku 2007. V porovnaní s rokom 2007 však vláda plánuje minúť o takmer štvrtinu peňazí viac (!). V čase krízy naozaj nezvyčajný prístup hospodára s našimi daňami a budúcnosťou. Asi ani samotné ministerstvo financií neprekvapilo, že pozorované daňové výnosy ďaleko zaostávajú za ich očakávaniami. V rovnakom období roka – ku začiatku júna – vláda na daniach tento rok vyzbierala o tretinu menej očakávaných daňových príjmov než vlni. Uplynulo 42 percent z kalendárneho roka a štát na daniach vyzbieral len 31,5 percenta z toho, čo si na celý rok predsavzal. To je zlá správa pre verejné financie a aj pre samotnú

vládu. Tá však z nepochopiteľných príčin stále odkladá revíziu rozpočtu na september.

Šetriť pritom mala začať dávno, a už po prvom kvartáli, ktoré prinieslo nepriaznivé čísla, bolo takpovediac neskoro. Prítom platí, že každé euro, ktoré do septembra minieme, už nebudeme môcť ušetriť. Apokalyptické predpovede o rozvrate verejných financií zo strany opozície sa zrejme nenaplnia, vláda si na sľubované vianočné dôchodky či na nových 5000 pracovných miest na vidieku požičia. Ostatne, opäť sa môže schovať za správy o rekordných deficitoch z iných, aj tých najsilnejších krajín únie. Nárast deficitu verejných financií však nie je dobrou správou pre slovenských občanov.

Ak by sa nám totiž podarilo zachovať si v porovnaní s ostatnými krajinami mimoriadne priaznivý podiel verejného dlhu voči HDP, otvoril by sa nám priestor na udržanie si nízkych daní v budúcnosti. A to bude pre Slovensko, ktoré je stále investične podkapitalizované, v čase, keď sa hospodárska situácia začne otáčať, kľúčové. V opačnom prípade sa asi nedočkáme renesancie pracovného trhu a výkonnosti hospodárstva, na ktoré sme si už v posledných rokoch akosi „zvykli“.

Pravda, 19.6. 2009

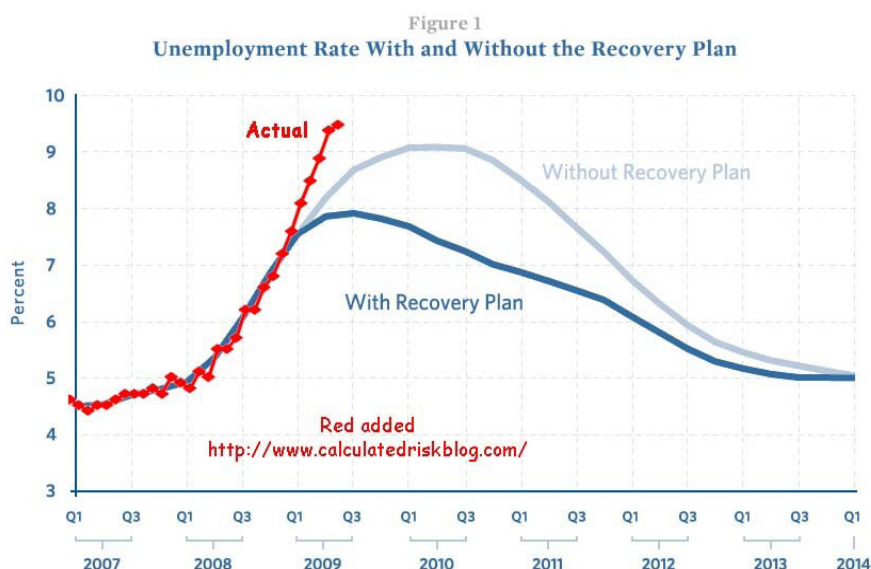
Porovnanie

Úspech či zlyhanie?

Keď americký prezident v januári 2009 tlačil Kongres k schváleniu takmer biliónového ozdravného plánu, strašil ekonomickou predpoveďou, že ak sa tento masívny fiškálny stimul neschváli, nezamestnanosť môže dosiahnuť v roku 2010 až 9%. K schváleniu stimulačného balíka nakoniec došlo a nezamestnanosť dosiahla 9,5% už v druhom kvartáli 2009.

Ako túto skutočnosť, keď realita je od predpovedí na míle vzdialená, interpretovať? Bolo verejných peňazí použitých na stimuláciu málo alebo je celý keynesiánsky koncept centrálnej podpory agregátneho dopytu z verejných financií zlý? Aká by bola nezamestnanosť v prípade, že by balík neprešiel vôbec?

Podľa klebiet z demokratického tábora hovoriacich o pripravách druhého stimulačného balíčku sa zdá, že Obamov tím sa prikláňa skôr k názoru, že sa do riešenia problému nasypalo príliš málo verejných zdrojov.

Graf: Predpoveď miery nezamestnanosti v USA z dielne Obamovej ekonomickej rady s ozdravným plánom (tmavomodrá čiara) a bez neho (bledomodrá čiara). Červenou je vyznačená aktuálny vývoj nezamestnanosti.

Via: Calculated Risk

Výdavky štátu

Výstavba Národného futbalového štadióna

Celková suma: 2,1 mld. Sk

Suma na jedného občana: 385,6 Sk

Popis: Vláda schválila dotáciu mestu Bratislava na výstavbu Národného futbalového štadióna v plnej výške nákladov na výstavbu. Ten síce bude slúžiť aj národnej reprezentácii, ale finančné toky vo forme príjmov

zo vstupného, obrat z turistického priemyslu, či príjmy z prenájmu občerstvenia a služieb budú ostávať na území Bratislavy.

Rovnako štadión bude celoročne využívať bratislavský futbalový klub. Z týchto dôvodov by mala byť investícia hradená predovšetkým z príjmov zo vstupného a súvisiacich prenájmov a z rozpočtu klubu, prípadne z

rozpočtu mesta.

Nevýhodou financovania Národného futbalového štadióna z rozpočtu ministerstva školstva sú tiež náklady stratených príležitostí, tieto prostriedky nebude možné použiť na podporu vzdelávania, či športový rozvoj mládeže.

Pomoc naruby

Juraj Karpiš

Ak používame slová pomoc, solidarita či záchrana v bežnom živote, majú pomerne jasný význam. Problémy však prídu, ak sa nimi snažíme argumentovať pri rôznych ekonomických opatreniach, kde už prestáva byť úplne jasné kto je solidárny, koho zachraňujeme, komu to najviac pomáha ale hlavne kto to všetko zaplatí.

A tak sa môže stať, že pozitívna aura dobrého skutku, ktorú tieto slová so sebou zvyčajne nesú, plní rovnakú funkciu ako ovčia koža na chrbte hladného vlka - dobre zakrýva podstatu veci.

Zneužívanie týchto pojmov politikmi a záujmovými skupinami nie je novinkou. Súčasná kríza s množstvom poškodených ľudí a atmosférou strachu len zvýšila priestor pre

záchranársku rétoriku, do ktorej sa balia podivné činy.

Príkladov je mnoho. Ľavicová vláda zoberie desiatky miliónov eur na daniach slovenskému zamestnancovi, ktorý sa už trasie pred rastúcou nezamestnanosťou a pošle ich cestou šrotovného kapitalistovi vlastníacemu automobilku v Nemecku alebo Francúzsku. A s vážnou tvárou tento krok obhajuje solidaritou so západoeurópskymi ekonomikami. Slovák zarábajúci pod priemerom Európskej únie, ktorý by sa ešte nedávno najradšej prepadol do západného Nemecka, sa rozhodol byť solidárny s ekonomikami najbohatších krajín sveta?

Samozrejme nejde o slovenské špecifikum. Záchranárov za cudzie je po celom svete ne-

úrekom. O najväčšie balíky peňazí ide v USA. Odtiaľ tiež jeden príklad. Investičná banka Goldman Sachs, ktorá nesie svoj podiel viny (a aj zisku) na žalostnom stave finančného systému, nedávno ohlásila vyplatenie najväčších odmien v 140 ročnej histórii firmy. V strede zúriacej finančnej krízy. Ako je to možné? Americká vláda sa minulý rok rozhodla zachrániť poisťovňu AIG a postupne do nej naliala takmer sto miliárd amerických dolárov. 10 miliárd z tohto balíka pripadlo aj na záväzky voči Goldmanom, ktorí však mali túto pozíciu poistenú a tak zarobili dvakrát. Odmeny investičných bankárov budú teda de facto vyplatené z amerických daní. Ozajstná pomoc naruby.

SME, 29.6. 2009

Mrhanie stimulmi

Radovan Ďurana

Vláda SR prerokovala a schválila návrh na poskytnutie investičnej pomoci pre spoločnosť ORAVA SKIPARK, a.s. Zhrňme, aké fakty jej boli predložené, aby rozhodla o poskytnutí 100 mil. Sk z našich daní na dobudovanie strediska cestovného ruchu Kubínska hoľa, ktoré už dnes má kapacitu 7000 lyžiarov za hodinu.

- Projekt vytvorí 40 pracovných miest (2 500 000 Sk na jedno pracovné miesto)
- Nezamestnanosť v okrese Dolný Kubín je 7,3% (nižšia než slovenský priemer)
- Žiadateľ žiada o pokrytie tretiny investičných nákladov

Skôr, než prejdeme k podstate investičných stimulov, krátke hodnotenie uvedených bodov:

Aby podpora na vytvorené pracovné miesto nevyzerala tak okato, predkladateľ kalkuluje aj s nepriamo vytvorenými 230 pracovnými miestami, pravdepodobne z oblasti občerstvenia a ubytovania. Nielenže toto číslo nebolo podložené zdôvodnením, ale nie je ani záväzným a poberateľ stimulu ho nemusí (a logicky ani nemôže) naplniť. Ak pozeráme na stimuly ako nástroj vzniku nových pracovných miest, tak tento krát sme nedobrovoľne zaplatili priemernú mzdu 40 ľuďom na takmer 8 rokov.

Poskytnutie podpory do oblasti s nízkou nezamestnanosťou v porovnaní s problémovými regiónmi je zase ďalším potvrdením, že investičné stimuly sú viac politickým nástrojom získavania podpory, ako snahou o riešenie regionálnych rozdielov.

Zaujímavé je hodnotenie dopadov na konkurenčné prostredie. V materiáli sa uvádza: „Zlučiteľnosť štátnej pomoci so spoločným

trhom môže byť prípustná v zmysle regionálnej pomoci iba vtedy, ak je garantovaná rovnováha medzi výsledným narušením hospodárskej súťaže a výhodami vyplývajúcimi z pomoci..“

V materiáli nie je ani zmienka o tom, aký dopad bude mať investícia na ostatné lyžiarske strediská v okruhu 100 km (napr. Malinô Brdo, Martinské hole, Vrátna).

Späť k investičným stimulom. V trhovom mechanizme, ktorý prevažuje v slovenskej ekonomike (hoci ani zďaleka vo svojej ideálnej podobe), na ne nie je miesto. Na trhu existujú len tie projekty, ktoré si nájdu svojich zákazníkov. Trh vďaka existencii spotrebiteľského dopytu rozhoduje o tom, ktoré projekty zaniknú a ktoré prežijú.

Tie projekty, ktoré požadujú finančnú pomoc, pretože ich finanční investori nie sú ochotní podporiť, by v trhovom prostredí nevznikli. Ak sú takéto projekty podporené, ide o plytvanie. Plytvaním je tiež podpora projektov, ktoré by vznikli aj bez stimulov (pravdepodobne je to aj prípad podpory pre KIA). Kupovanie investorov nie je zadarmo a má svoje náklady a negatíva.

Poskytnutá finančná pomoc znamená, že zdroje ostatných podnikateľov a občanov budú nasmerované do vládu vybraných projektov. Dochádza preto nielen k nekalej konkurencii v rámci odvetvia, ale aj v rámci celej ekonomiky. Vláda pritom nemá podnikateľské nástroje, ktorými by mohla zodpovedne zhodnotiť efektívnosť prostriedkov vynaložených na stimuly, preto je takto poskytnutá pomoc neefektívna, navyše často spojená s klientelizmom a korupčným správaním.

Práve podpora projektu z oblasti cestovného ruchu je potvrdením neschopnosti vlády takýmto spôsobom podnikať. Sektor turistického ruchu bude patriť medzi najpostihnutejšie vplyvom hospodárskeho spomalenia. Ľudia budú menej míňať, lyžiarske strediská nebudú praskať vo švíkoch. Projekty, ktoré nemajú dostatočnú návratnosť budú musieť byť zlikvidované, odstránené z trhu. Vláda samozrejme nevie posúdiť, či práve investičný zámer na Kubínskej holi nebude patriť medzi tie, ktoré na krízu doplatia. Nevieme totiž, či žiadateľ žiada o podporu, lebo ju má šancu získať, alebo preto, že investori nie sú ochotní podstúpiť prítomné riziko a podporiť tento projekt. Vláda sa však napriek tomu púšťa do nezmyselného rizika straty verejných zdrojov. Akciová spoločnosť samozrejme v prípade krachu nebude mať dostatočné finančné zdroje na vrátenie pomoci (viď Siderit).

Na rozdiel od selektívnej podpory vybraných podnikov považujeme za efektívnejší nástroj podpory plošné opatrenia, ktoré ne deformujú trh a konkurenciu, ale v rovnakej miere pomáhajú všetkým (malým, veľkým, domácim, zahraničným) napríklad znižovaním daňového zaťaženia, či odstraňovaním administratívnych bariér podnikania. Takýmto postupom vláda nepodstupuje riziko, že podporí stratový alebo neefektívny projekt, a zároveň eliminuje možnú deformáciu trhovej konkurencie, klientelizmus a korupciu.

Aktuálne.sk, 9.7. 2009

Čína prebehla USA

Juraj Karpiš

Kým tržby z predaja áut v Amerike zaznamenali veľký, až 34% pokles, predaj osobných áut v Číne narástol v júni medziročne o 48%. Celkovo sa v Číne v júni predalo 1,14 miliónov vozidiel, z čoho bolo 872 900 osobných. Najväčším automobilovým trhom na svete tak už nie sú USA, ale je ním Čína.

Za prvý polrok sa tam predalo 6,8 miliónov vozidiel, kým v USA to bolo len 4,8 milióna. Čínska expanzia pomáha v súčasných zlých časoch aj európskym automobilkám, napríklad škodoviek sa tu podarilo za prvý polrok predáť takmer o 50% viac ako v roku 2008.

Tento vývoj ukazuje na fakt, že čínska ekonomika aj napriek celosvetovej kríze pokračuje v raste. K rekordným predajom však prispeli aj daňové úľavy pri kúpe osobných automobilov a masívny vládny stimul ekonomike. Čínska vláda v snahe dosiahnuť 8% cieľ rastu ekonomiky poskytla komerčným bankám implicitné záruky za novo poskytnuté úvery. Táto garancia viedla k masívnej expanzii úverov a množstva peňazí v obehu. Menový agregát M2 rastie v Číne závratným medziročným tempom 25,5% a objem novoposkytnutých úverov v prvom polroku 2009 už presiahol 7 biliónov yuanov (1,1 bilióna amerických dolárov) čo je o 2 bilióny viac ako bol plánovaný objem na celý rok 2009. Masívna úverová expanzia vyfakala aj samotných štátnych bankových regulátorov. Tí už verejne vyslovili svoje obavy z rýchleho rastu úverov a faktu, že veľká časť z týchto peňazí sa nedostane k malým podnikom alebo do reálnej ekonomiky ale skončí na šanghajskom akciovom

trhu alebo v nehnuteľnostiach, čo môže viesť k nafúknutiu nových bublín. Ani čínsky rast teda nestojí na úplne zdravých základoch a budúcnosť môže priniesť bolestivú korekciu v sektoroch, ktoré z momentálnej expanzie peňažnej ponuky najviac profitujú.

Credit spree

The explosion of bank lending in China is raising official concerns

Source: People's Bank of China

Úverová expanzia: stĺpce: novo poskytnuté úvery za kvartál v % HDP (pravá os), krivka: medziročná zmena v úveroch v % (ľavá os)

Aktuálne.sk, 14.7. 2009

„Škodlivá“ daňová konkurencia a daňové raje

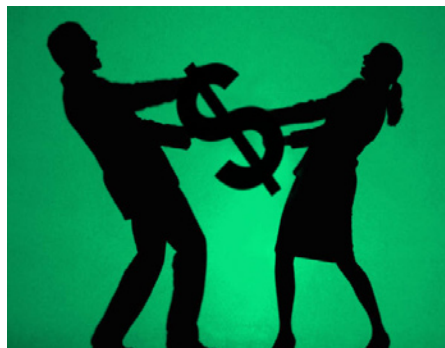
Pascal Salin

Súčasná doba je plná paradoxov. Tieto paradoxy však častejšie než z iných príčin vznikajú zo štátnej svojvôle. Štáty presadzujú implementáciu politiky hospodárskej súťaže na zavedenie konkurencie pri súkromných výrobcach. Ale konkurencia nie je nič viac než sloboda konať, robiť veci inak ako ostatní. Preto je paradoxné chcieť vynútiť slobodu! Často je ale paradoxnejšie, že tie isté štáty na seba neaplikujú rovnaké pravidlá, akých dodržiavanie požadujú od iných. Vedú vojnu proti daňovej konkurencii, tvrdia, že daňová konkurencia je „škodlivá“ – termín, ktorý používa OECD bez ohľadu na neutralitu, ktorú by takáto organizácia mala praktizovať, nehovoriac o najelementárnejšom zmysle pre poctivosť. Ale ako môže niekto obhajovať myšlienku, že sloboda konať a rozhodovať sa podľa seba a pre seba poškodzuje ostatných?

Nepochybne, ak súkromný výrobca postrehne príchod konkurencie, ktorá pravdepodobne ponúka lepší výrobok za menej peňazí, obáva sa, že môže stratiť svojich zákazníkov a táto konkurencia bude preňho „škodlivá“. To ho môže zvädzať, napriek všetkej logike a morálke, ku kritizovaniu tejto súťaže, súťaže, ktorú asi nazve „neférová“, a bude sa dovláňať zásahu zo strany štátu, aby nátlakom zasiahol do slobody ostatných výrobcov vyrábať a predávať. Samozrejme, ak štát

jeho sťažnosti vypočuje a zavedie potrebné protekcionistické opatrenia, ktoré mu umožnia naďalej ponúkať produkty, ktoré sú pre spotrebiteľov menej uspokojivé ako výrobky jeho konkurentov, budú tu aj poškodení. Konkrétne spotrebiteľia pripravení o svoje potenciálne zisky a ostatní súkromní výrobcovia pripravení o svoje bežné trhy. Preto niet súťaže, ktorá by škodila, existuje len jej nedostatok.

To isté platí aj pre verejnú politiku, konkrétne pre daňovú politiku. Pokusmi odstrániť daňovú konkurenciu chcú členovia OECD alebo EÚ pripraviť ľudí na celom svete o ich slobodu zvoliť si pre seba alebo niektoré svoje aktivity daňové prostredie, ktoré považujú za najvýhodnejšie. Za účelom dosiahnutia tohto cieľa – čo je ďalší paradox – sa štáty pokúša-

jú vytvoriť medzinárodný verejný kartel, zatiaľ čo na druhej strane sa zasadzujú za boj proti kartelom súkromným. Tie ale nemôžu byť trvalo škodlivé, ak im sloboda vyrábať, čo je súťaž, umožnila prežiť. To je dôvod, prečo sú súkromné kartely často naozaj prospešné a zameriavajú sa na plnenie špecifických potrieb zákazníkov. Na druhej strane, verejný kartel, ktorý explicitne vznikajú za účelom súťaže obmedziť, sú nevyhnutne škodlivé, a nanešťastie aj trvalé.

Obmedzovaním daňovej súťaže, napríklad pokusmi o harmonizáciu daňových politík alebo bojom proti „daňovým rajom“, pripravujú krajiny s vysokými daňami – „daňové peklá“ svojich občanov o jeden z najväčších pozitív konkurencie, experimentovanie. Ako často zdôrazňoval Friedrich Hayek, súťaž je „proces objavovania“. V čisto imaginárnom svete s dokonalými znalosťami by bola súťaž nepochybne zbytočná, keďže by všetci poznali najlepšie riešenie akéhokoľvek problému. Ale my v takomto svete nežijeme. Napriek tomu sa nás štáty s vysokými daňami, ktoré bojujú proti daňovej konkurencii, snažia presvedčiť o opaku. Myslia si, že ich daňová politika je tá najlepšia a akákoľvek súťaž by viedla k „k voľnému pádu“. Ale ak by boli daňové sadzby v daňových peklách, napríklad zdanenie kapitálu, optimálne, kapitál by neutekal preč. Po dlhý čas dovoľovala

drastická kontrola pohybu kapitálu cez hranice množstvu štátov lúpiť kapitál. Nemohli tolerovať, že ich „daňoví otroci“ môžu utiecť do oblasti s priaznivejšími podmienkami. A predsa, ako táto štúdia aktuálne podčiarkuje, celý svet má z existencie krajín s nízkymi daňami prospech. Pre tieto krajiny to nevedie len k sťahovaniu kapitálu, ale aj k väčším stimulom kapitál hromadiť.

Je smutné priznať, že v dnešnej intelektuálnej klíme si obrana myšlienok prezentovaných v tejto štúdii vyžaduje istú dávku odvahy. Napriek tomu, že sú založené na serióznej ekonomickej teórii, teda na skutočnom správaní sa jednotlivca v spoločnosti.

Na relatívne malom priestore táto práca prezentuje podstatu a význam daňovej konkurencie. Takisto ponúka nový pozoruhodný nástroj „indexu útlaku“. Pretože naozaj ide o útlak. Akákoľvek nová daň, akékoľvek zvýšenie existujúcej dane, ma dvojaký deštruktívny účinok: ničí motiváciu daňových poplatníkov konať a produkovať a zároveň ničí motivácie príjemcov štátnej podpory vyrábať. Tento nevyhnutne zhubný aspekt zdanenia plne odôvodňuje úsilie vyhodnotiť daňový útlak – tak ako to prvýkrát spravili v tejto štúdii. Namiesto boja proti daňovej konkurencii by dnes nemala existovať naliehavejšia úloha ako obmedziť daňový útlak.

Pascal Salin

Professor emeritus of economics, Université Paris Dauphine

Príhovor k Pierre Bessard: *Tax burden and individual rights in the OECD: an international comparison*, Institut Constant, Lausanne, 2009.

Preložil Juraj Gavlánek, INESS

Vývoj daní v EÚ

Richard Ďurana

Európska komisia publikovala štúdiu Daňové trendy v Európskej únii, ktorá je rozšírenou a komplexnejšou verziou doterajších každoročných štúdií Štruktúra daňových systémov v Európskej únii.

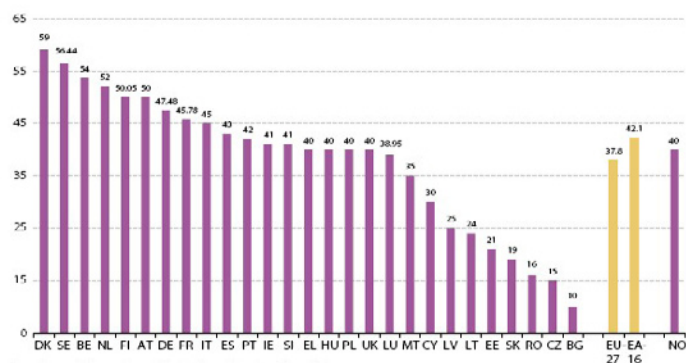
Správa obsahuje detailné štatistickú a ekonomickú analýzu daňových systémov všetkých 27 krajín EÚ a Nórska. Údaje sú spracované na základe jednotnej metodiky ESA 95, čo umožňuje vzájomné porovnanie jednotlivých heterogénnych daňových systémov.

Správa tiež obsahuje prehľad hlavných opatrení v daňových otázkach, ktorými jednotlivé krajiny reagovali na hospodársku krízu. Štúdia už napríklad uvádza protikrizové opatrenia slovenskej vlády, ako je skrátenie doby vrátenia odpočtu DPH zo 60 dní na 30 dní či zníženie odvodov SZČO do rezervného fondu solidarity Sociálnej poisťovne z 4,75% na 2%.

Zaujímavý je vývoj celkového podielu daní na HDP. V tomto ukazovateli sa Slovensko posunulo spomedzi krajín na úrovni starých členských krajín únie (teda okolo 40%) na najnižší podiel v únii (spolu s Rumunskom) – 29,4%. Tento pokrok samozrejme nie je spôsobený len znižovaním daňového zaťaženia, ale aj rýchlym hospodárskym rastom u nás.

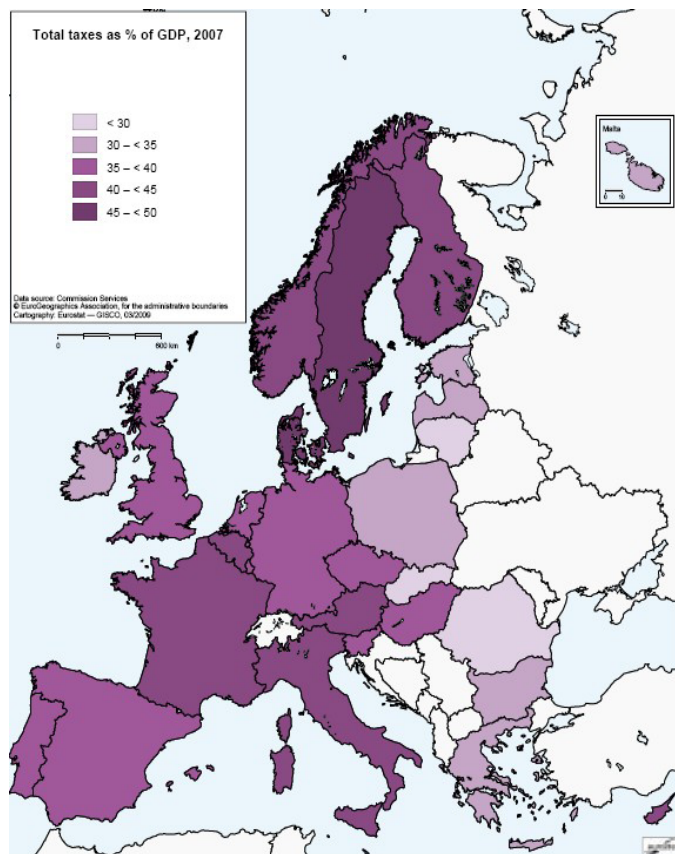
V EÚ klesá aj priemer najvyšších sadzieb daní z príjmov fyzických osôb. V súčasnosti dosahuje 37,8%, pričom štatistiky podľa očakávania zhoršujú škandinávské krajiny a veľké krajiny únie.

Graph 2: Top personal income tax rate
2008 income, in %

Graf: Najvyššie sadzby dane z príjmu fyzických osôb

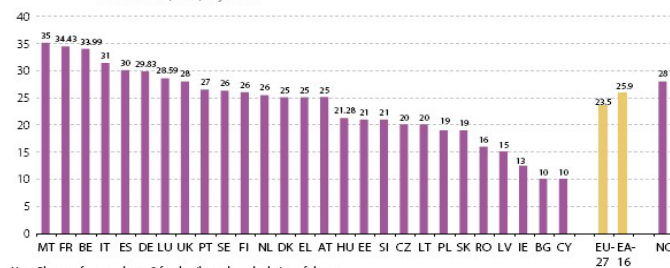
Report po prvý krát prináša aj dáta ohľadom vývoja dane z príjmu fyzických osôb od roku 1995. Väčšina krajín tieto dane znížili alebo nemenili (Rakúsko, Lotyšsko, Malta a Veľká Británia) - okrem Portugalska, ktoré jedine zvyšovalo. Celkovo sa európsky priemer znížil o 10,6 percentuálneho bodu. Asi nikoho neprekvapí, že najvýraznejším poklesom prispeli nové členské krajiny, medzi nimi aj Slovensko.

Graf: dane ako % HDP, rok 2007

Od roku 1995 tiež výrazne klesli dane z príjmov právnických osôb, a to o takmer 12 percentuálnych bodov na priemer 23,5%.

Graph 5: Statutory tax rate on corporate income
2009 income, in %; adjusted

Note: Please refer to endnote 3 for details on the calculation of the rates.

Graf: daň z príjmu právnických osôb

Znižovanie priamych daní od roku 2001 sprevádza zvyšovanie spotrebných daní v EÚ ako celku. Štúdia neobchádza ani odvody, ktoré vo väčšine členských krajín tvoria na celkovom daňovom zaťažení práce vyšší podiel ako priame dane z príjmu. Iba v Dánsku, Írsku a Veľkej Británii tvoria priame dane väčšiu časť zdanenia práce. Správa síce uvádza, že implicitné zdanenie práce na Slovensku dosahuje 30,9%, čo je pod priemerom EÚ-27 (34,4%), metodika Komisie však zo zdanenia vyňala príspevok do druhého piliera dôchodkového systému.

A na záver inšpiratívny a objavný odsek zo štúdie:

„Vzhľadom na skutočnosť, že EÚ je vo všeobecnosti jedným z miest s najvyššími daňami na svete, je jednou z kľúčových otázok to, čo by sa mala daňová politika naučiť z globálnej hospodárskej krízy. Napriek tomu, že teoreticky by dobre vyvinuté štáty sociálneho blahobytu, ktoré sú možné práve vďaka vysokému zdaneniu, mali Európu spraviť pružnejšou a schopnejšou rýchleho zotavenia a zároveň vysoké dane sú nákladnejšie v období cyklického rastu, keď zvyšujú nedo-

stupnosť výrobných faktorov a infláciu viac než v časoch recesie, sa kríza pochádzajúca zo Spojených štátov amerických rýchlo rozšírila aj do EÚ a vyústila do prepadu podobných rozmerov. Naznačuje kríza, že by bol vhodnejší iný model fiškálnej politiky?“

Štúdia s názvom Taxation trends in the European Union je dostupná na internetových stránkach Európskej únie.

Nezamestnanosť stúpa

Richard Ďurana

Ďalšie aktualizované ukazovatele o vývoji nezamestnanosti neprinášajú priveľmi optimistický pohľad na scenár možného oživenia svetového hospodárstva.

Podľa správy, ktorú začiatkom júla zverejnil Eurostat, stúpila miera nezamestnanosti v krajinách EÚ 27 medziročne o 1,9% na májových 8,7%, čo je najviac od júna roku 2005. V krajinách eurozóny je nárast ešte výraznejší, medziročne stúpila nezamestnanosť o 2,1% na májových 9,5%, čo je najviac od mája roku 1999.

Z tabuľky vidno, že raketový rast nezamestnanosti v pobaltských krajinách pokračuje (v Estónsku nárast o 340%), podobný scenár sa odvíja aj v Írsku, bývalom keltskom tigro-

vi, kde už je nezamestnanosť vyššia ako na Slovensku. V Európskej 27-čke nie je krajina, ktorej by medzimesačne nezamestnanosť klesla.

Američania už disponujú aj údajmi za jún. Nezamestnanosť tam vzrástla na 9,5%, za posledný mesiac tam prišlo o prácu ďalších 467 tisíc ľudí. A to sa na stránkach amerického Bureau of Labor Statistics ešte pred mesiacom radovali z toho, že počet nových nezamestnaných za máj - 345 tisíc - bol asi len polovica z priemeru za predchádzajúcich 6 mesiacov.

Na dobré správy si ešte budeme musieť počkať.

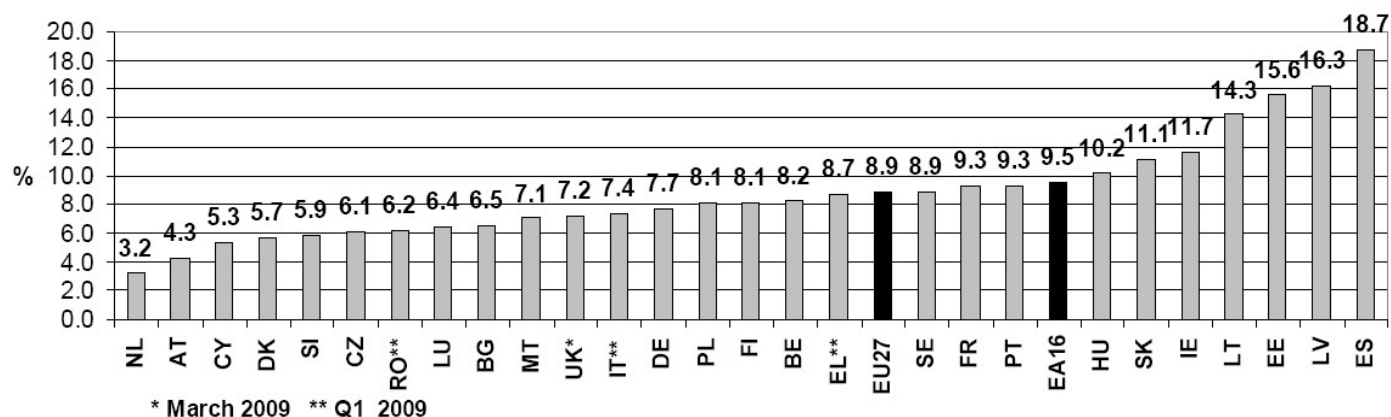
Miera nezamestnanosti v %, Zdroj: Eurostat

	Jún 2008	Máj 2009
EÚ 27	6,9	8,9
Eurozóna (EA16)	7,4	9,5
Slovensko	9,6	11,1
Španielsko	11,0	18,7
Írsko	5,9	11,7
Litva	5,1	14,3
Estónsko	4,6	15,6
Lotyšsko	6,4	16,3

Miera nezamestnanosti v %, Zdroj: Eurostat

Zdroj: Eurostat

Unemployment rates in May 2009, seasonally adjusted

Cena štátu

Politika trhu práce

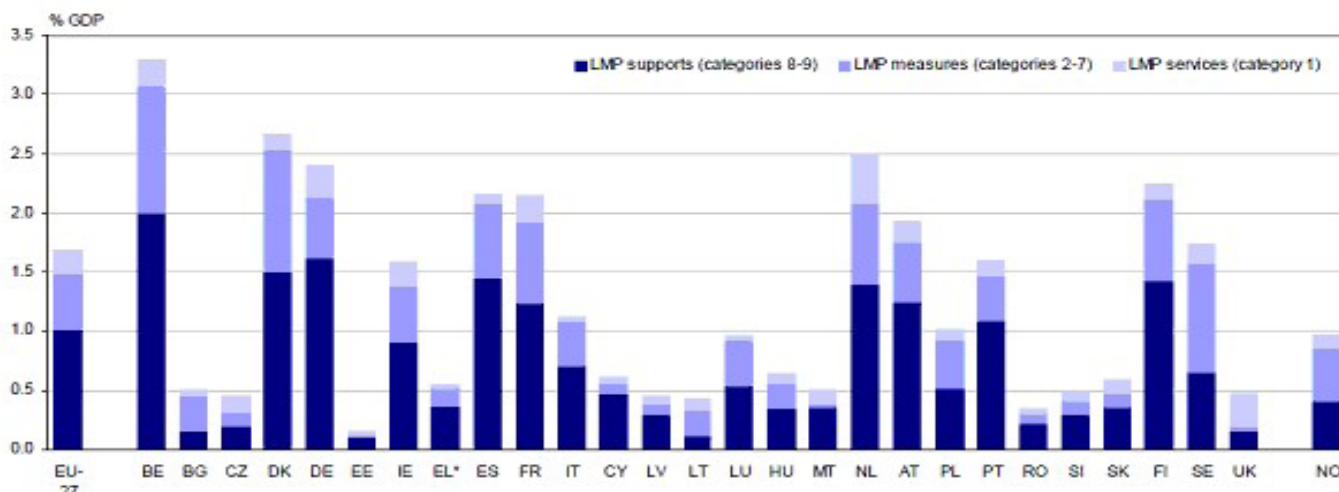
Štatistický termín Politika trhu práce (Labor market policy) sumarizuje verejné výdavky na podporu nezamestnaných vo všetkých je podobách – počnúc dávkami v nezamestnanosti, cez rôzne podpory zamestnávania

a tvorby pracovných miest, až po predčasné dôchodky.

Medzi krajinami Európskej únie sú veľké rozdiely v rozsahu výdavkov na tento účel. Obyčajne sa uvádzajú v pomere k HDP. Po-

rovnanie výdavkov za rok 2007 je v nasledujúcom grafe, kde kategórie 8-9 sú dávky v nezamestnanosti a predčasné dôchodky, a 1 až 7 sú ostatné opatrenia na trhu práce (zdroj Eurostat):

Figure 1: Public expenditure on LMP as a percentage of GDP, 2007

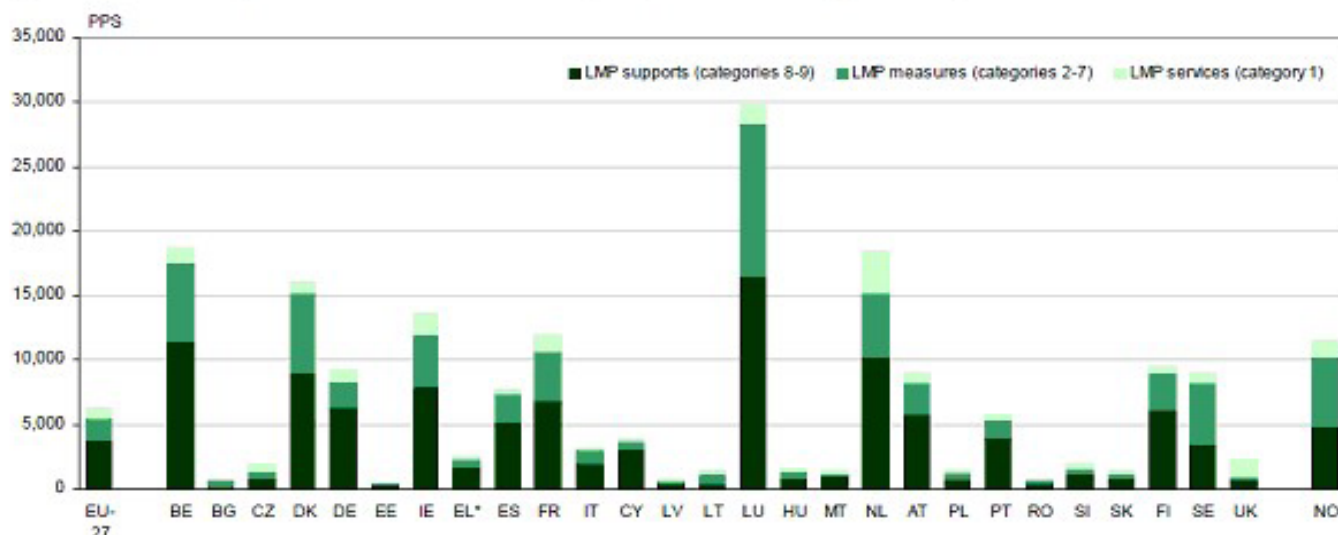

Lídom je Belgicko s 3,3% podielom na HDP, Slovensko patrí s 0,6% podielom k „najmenším hráčom“ v tejto štatistike.

Okrem celkového porovnania za zmienku stojí aj prepočet výdavkov na jedného pravečtívneho nezamestnaného, a to v parite

kúpnej sily, ktorá umožňuje porovnanie medzi krajinami zohľadnením kúpnej sily v rozdielnych krajinách.

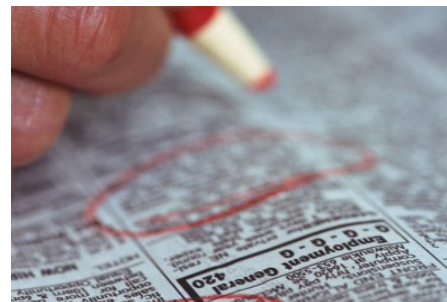
Figure 2: Public expenditure on LMP in PPS per person wanting to work, 2007

Rozdiel vo výdavkoch je dramatický. Krajiny ako Belgicko a Holandsko vydávajú rádovo 8 a viac krát viac prostriedkov na jedného nezamestnaného ako Slovenská vláda. Dosiahnutie priemeru EÚ by v našom prípade znamenalo, že výdavky by sme museli zvýšiť o 200%. Tento rozdiel nespôsobuje len ekonomická výkonnosť (v PPS je HDP na obyvateľa v spomenutých krajinách vyšší zhruba o 100%) ale aj fakt, že uvedené krajiny sú ochotné platiť takmer neobmedzenú sumu za znižovanie nezamestnanosti. I napriek tomu sa však napríklad Belgicku nepodarilo

od roku 2001 skresat nezamestnanosť pod 7%. Holandsko bolo úspešnejšie a posledné 3 roky držalo nezamestnanosť pod hranicou 4%. Otázkou však ostáva, či je to efektívny spôsob znižovania nezamestnanosti.

Ako protiklad stojí samotné Slovensko. I napriek minimálnym výdavkom na tvorbu pracovných miest, klesla nezamestnanosť z 16,5% v roku 2005 na 9,5% v roku 2008. Hospodársky rast a prijateľné podnikateľské prostredie boli dostatočnými motívmi pre tvorbu pracovných miest.

Tretí ročník The Liberty Camp

V dňoch 25.6. až 1.7. 2009 sa uskutočnil v poradí tretí Liberty Camp, ktorý organizoval INESS v spolupráci s americkým The Language of Liberty Institute. 26 účastníkov prežilo v Martine príjemný týždeň, keď sa v zaujímavých diskusiách s renomovanými lektormi naučili viac o ekonomii, podstate finančnej krízy, liberalizme, podnikaní a v neposlednom rade si zlepšili svoju angličtinu. Pre účastníkov nebol kemp výnimočný len vďaka náplni prednášok, ale aj prostredníctvom kontaktu s účastníkmi z 3 kontinentov. Okrem zástupcov z Európy (Moldavsko, Srbsko, Maďarsko, Ukrajina) či USA, mala tentokrát zastúpenie aj Ázia (India, Irak, Turecko). Prednášky viedli Andy Eyschen (AUS), Glenn Cripe (USA), Mary Lou Gutscher (CAN), Christian Michel (UK), Mike Gogulski a Radovan Đurana. Okrem toho na podujatí vystúpil Jan Surotchak z International Republican Institute a slovenský podnikateľ Martin Podkrivacký (Rupkki).

Tohtoročný kemp sa od predchádzajúcich ročníkov odlišoval. Vďaka efektívnejšej propagácii a referenciám účastníkov predchádzajúcich kempov počet záujemcov výrazne presiahol počet voľných miest. To malo za

následok celkovo vyššiu úroveň jazykových schopností účastníkov, čo viedlo k vytvoreniu priaznivejšieho prostredia pre intenzívne diskusie. Z hľadiska obsahu prednášok a diskusií pochopiteľne dominovala finančná kríza a súčasná celosvetová ekonomická recesia. Otázke Zlyhal kapitalizmus alebo štát? bolo venovaných niekoľko diskusií. Program bol však rozšírený aj o „biznis coaching“, kurz, počas ktorého účastníci pripravovali podklady pre vlastné projekty, ktoré na záver kempu prezentovali. Cieľom bolo podporiť nielen schopnosti pripraviť podnikateľský zámer, ale simulovať činnosti a rozhodnutia nevyhnutné pre spustenie, riadenie a komunikáciu akéhokoľvek projektu aj v neziskovej

sfére. Prezentované projekty boli následne lektormi kriticky zhodnotené.

Zo záverečných hodnotení účastníkov vyplynul pre organizátorov príjemný problém – najsť optimálny podiel nových účastníkov a veteránov, teda účastníkov, ktorí sa chcú budúročného kempu zúčastniť druhý, prípadne tretí krát.

Podujatie sa uskutočnilo vďaka podpore sponzorov uvedených nižšie. Touto cestou im ďakujeme.

www.iness.sk/lec

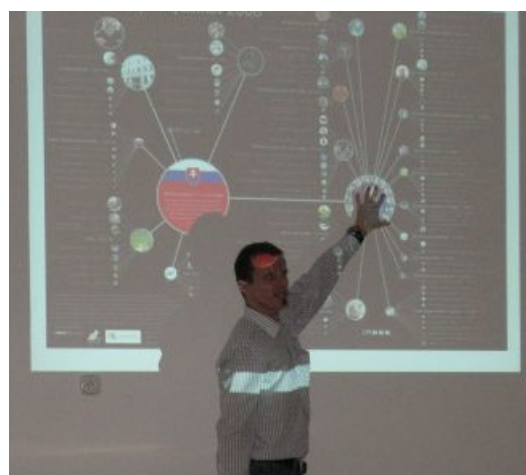
Cena štátu na stredných a vysokých školách

INESS v rámci vzdelávacieho projektu Cena štátu začal s prednáškami pre učiteľov a pre študentov, cieľom ktorých je objasniť fungovanie verejných financií, finančný vzťah občan - štát, ako aj ukázať, ako sa dá pri výučbe využiť internetový portál Cena štátu (www.cenastatu.sk) a učebné pomôcky, ktoré sme pre učiteľov pripravili.

V júni sme o Cene štátu prednášali na stredných školách v Zlatých Moravciach a vo Zvolene.

Týmto sa zároveň obraciame na učiteľov, ktorí majú záujem používať Cenu štátu ako pomôcku pri výučbe o verejných financiách: prosím, kontaktuje nás na telefónnom čísle 02 - 5441 0945 alebo elektronicky na adrese: iness@iness.sk, my pridáme za Vami na Vašu školu a v cca hodinovej prezentácii vzdelávací projekt Cena štátu Vaším učiteľom detailne predstavíme.

Najbližšie prednášky na stredných školách plánujeme na september.

Pro/Anti Market

Pro MARKET

Lotyšsko škrtá výdavky

Lotyšský parlament schválil veľkou väčšinou najrozsiahlejšie škrtky výdavkov zo všetkých krajín EÚ v sume 714 miliónov eur. Ide asi o 10% celkových verejných výdavkov. Prijatím tohto kroku bolo podmienené rozmrazenie pomoci vo výške 7,5 miliardy eur od MMF, EÚ a niektorých krajín.

Táto pomoc predstavuje 32,4 percenta lotyšského HDP v roku 2008. Na Slovensku by rovnaké percento predstavovalo 21 miliárd eur. Tak vysoká suma peňazí potrebná na ukončenie hrozby kolapsu Lotyšska svedčí o rozsiahlych problémoch tejto pobaltskej krajiny, donedávna označovanej za ekonomického tigra.

Výdavkové škrtky sa dotkli všetkých rezortov, zdravotníctvo a sociálnu sféru nevynímajúc. Minister zdravotníctva vzhľadom na vzniknutú situáciu podal demisiu. V sociálnej sfére najviac pozornosti vyvolalo plošné 10 percentné zníženie dôchodkov, či 70 percentné zníženie dôchodku pracujúcim dôchodcom. Platy štátnych zamestnancov poklesnú dokonca o 20 percent.

Pre porovnanie na Slovensku by obdobné zníženie dôchodkov znamenalo ušetrenie 422,9 milióna eur a pri platoch štátnych zamestnancov 422,6 milióna eur.

Jedným z ďalších opatrení je aj zníženie minimálnej mzdy z 258 Eur na 200 Eur. U nás sa od nového roku naopak minimálna mzda zvýšila z 268,9 Eur na 295,5 Eur, čím sme si v kombinácii so zdražením pracovnej sily v dôsledku prijatia eura znížili konkurencieschopnosť.

Slovenskej ekonomike, zdá sa, síce nehrozí taký rapidný pokles ako lotyšských 18 percent, no napriek tomu bude musieť vláda

priať škrtky ekvivalentné poklesu príjmov. Teda samozrejme, ak nechce zadlžiť budúce generácie ešte viac ako to mala v pláne a dostať sa do situácie ako iné krajiny, ktorých dlhy už nikto nechce kupovať.

ANTI MARKET

Odmeny sú späť

Pomoc americkej vlády finančnému sektoru sprevádzalo regulačné opatrenie, ktoré nastavilo strop pre výšku odmien manažérov. Finančná pomoc ako taká bola páčivou témou a štát chcel obmedzením odmien získať podporu verejnosti, ktorej právom vadilo dotovanie súkromných inštitúcií. Tie do problémov dostali manažéri, za čo si ešte navyše prideľovali obrovské odmeny. Ako si s týmto nariadením poradili Goldman Sachs (GS) a Citigroup?

GS dostala pôžičku 10 miliárd dolárov, ďalšie štátne peniaze do nej pritekli nepriamo cez AIG, ktorej bola poskytnutá pomoc aj z dôvodu, aby mohla uhradiť svoje záväzky voči GS. Tu sa jednalo o sumu ďalších približne 10 miliárd dolárov, ktorú mali v AIG navyše zahŕňovanú predajom akcií AIG nakrátko. Obmedzenie výšky odmien sa však vzťahovalo iba na situáciu, keď GS priamo dlžil štátu peniaze, ktoré dostal cez pomocný program americkej centrálnej banky. GS sa preto ponáhľal s vrátením týchto 10 mld., aby si mohol vyplatiť masťný zisk za prvý kvartál vo výške 1,8 miliardy dolárov cestou najvyšších odmien v 140 ročnej histórii firmy. Americkí daňoví poplatníci sa tak cestou pomoci AIG, ktorá nakoniec putovala do GS, poskladali na rekordné odmeny investičnej banky v čase jednej z najväčších finančných kríz histórie. Citigroup obmedzenie eliminovala tiež pozoruhodne. Nakolko si nemôže dovoliť vrátiť pôžičku od štátu, jednoducho sa časti svojich zamestnancov rozhodla zvýšiť platy

o 50 percent, čím dokonale vykompenzuje nízke odmeny, ku ktorým sa zaviazali.

Ako vidno, štátne regulácie sú neúčinné aj pri tých najjednoduchších úkonoch ako je zoškrtanie odmien. Aké efekty potom majú regulácie v tak komplexnom systéme akým je celý finančný sektor?

Zákon pre 30 umelcov

Prezident podpísal zákon, na základe ktorého speváci, tanečníci a hráči na dychové nástroje zo súborov zriadených ministerstvom kultúry budú môcť od januára požiadať o špeciálnu rentu. Pôjde o osobitný príspevok vo výške polovice priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve za minulý rok.

Nárok na príspevok budú mať tanečníci po 22 rokoch a speváci a hráči na dychové nástroje po najmenej 30 rokoch pôsobenia. Podľa ministerstva sa to bude týkať asi 30 bývalých umelcov. Očakáva sa, že tento príspevok nás všetkých bude ročne stáť 100- až 130-tisíc eur.

Návrh tohto zákona, ktorý bol prijatý údajne kvôli 30 občanom Slovenska, môže byť prvým krôčikom k výsluhovému dôchodkom v kultúre. Keď ich môžu dostávať vojaci a policajti, prečo by nemohli aj tanečníci? Vari je ich práca ľahšia? Alebo takí hráči na dychové nástroje? No a na cimbalistov a huslistov budeme myslieť v ďalšom podobnom zákone... ako by k tomu prišli?

Uvidíme, ako zareagujú učitelia alebo zdravotné sestry. Ak by parlament podobnú rentu schválil aj im, bolelo by nás to podstatne viac.

Naozaj zaujímavý krok v čase krízy, keď je zrejmé, že jedným zo spôsobov, ako môže vláda šetriť, je okresávať mandatorné výdavky. O tlaku záujmových skupín v tomto prípade hovorí ťažko, zdá sa, že to niekto naozaj myslel dobre...

INESS je nezávislá nezisková organizácia, ktorá uskutočňuje svoje aktivity vo veľkej miere vďaka podpore darcov. Ak sympatizujete s aktivitami INESS a radi by ste finančne prispeli k ich uskutočňovaniu, môžete tak urobiť bankovým prevodom na účet INESS: 266 475 2087 / 1100 (Tatrabanka, a. s., Hodžovo námestie 3, 811 06 Bratislava). Do správy pre prijímateľa uveďte „Dar“.

Každému darcovi by sme radi zasielali informácie o našich aktivitách a o využití darovaných prostriedkov. Preto Vás prosíme, aby ste nám Váš príspevok oznámili na adrese iness@iness.sk

Srdečne Vám ďakujeme.

Zaujímavá internetová adresa

Cena štátu v podaní americkej vlády

Na základe Zákona o transparentnosti (celý názov The Federal Funding Accountability and Transparency Act of 2006) americká vláda spustila portál USAspending.gov, ktorá detailne mapuje kontrakty americkej vlády, granty, pôžičky. Môžete si pozrieť, ktorý štát spravil koľko transakcií a v akom objeme, dokonca aj s kým.

Pre zaujímavosť jeden príklad – dvaja najväčší kontraktori americkej vlády v roku 2009 sú výrobcovia lietadiel:

1. LOCKHEED MARTIN CORPORATION \$20,362,164,557
2. THE BOEING COMPANY \$14,730,265,990

Kedy si aj my budeme môcť voľne a verejne pozrieť, s kým uzatvára kontrakty, koho dotuje a akou sumou alebo komu a koľko požičiava naša vláda alebo vyššie územné celky?

<http://www.usaspending.gov/>